

PRENAMJENA SAKRALNOG OBJEKTA U SPA OAZU **CONVERSION OF A SACRED BUILDING INTO A SPA OASIS**

Andrijana Jovanović, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad*

Oblast – DIZAJN ENTERIJERA, ARHITEKTURA

Kratak sadržaj – Predmet istraživanja je posvećen očuvanju i prenamjeni napuštene rimokatoličke crkve Sv. Rudolfa u Banoštoru u spa oazu. Cilj istraživanja je utvrditi da je moguće dati novi život, odnosno novu namjenu nekadašnjem sakralnom objektu. Objekti nasljeđa, posebno vjerski, imaju izvanredan materijalni i nematerijalni potencijal.

Ključne reči: prenamjena sakralnih objekata, ponovna upotreba, wellness, nasljeđe

Abstract – The subject of the research is dedicated to the preservation and conversion of the abandoned Roman Catholic Church of St. Rudolph in Banoštor into a spa oasis. The goal of the research is to determine that it is possible to give a new life, new purpose, to the former sacred object. Heritage objects, especially religious ones, have an extraordinary material and intangible potential.

Keywords: abandoned buildings, conversion, sacred objects, heritage objects

1. UVOD

"Ruševina" često evocira osjećaj propadanja i napuštenosti. Ovaj pojam odražava dinamičan odnos između vremena i okoline, prikazujući kako su ruševine oblikovane i redefinisane kroz tok godina, što doprinosi stvaranju jedinstvenog i trajnog prostora. Prolazak vremena ne mijenja samo fizički izgled mjesta, već mu daje identitet i osjećaj otpornosti. Uprkos propadanju, prostor opstaje i prilagođava se, demonstrirajući sposobnost pejzaža da apsorbuje uticaj vremena i pretvori ga u nešto smisljeno.

U srcu Banoštora se nalazi Crkva Svetog Rudolfa, nekadašnja rimokatolička crkva, o kojoj, posle Drugog svjetskog rata niko ne vodi računa. Predmet istraživanja posvećen je očuvanju i prenamjeni ovog sakralnog objekta u spa oazu. Na Slici 1 prikazano je trenutno stanje crkve, koja, iako bez prepoznatljivog izgleda, nosi duboku duhovnu važnost. Iako već stara i propala, zrači bajkovitom atmosferom. Zapuštenost koja se godinama nakuplja na hladnim, istrošenim zidovima paradoksalno doprinosi njenoj vrijednosti, i istovremeno oslikava neizbježno propadanje, rezultat djelovanja vremena, prirode i manjka ljudskog angažovanja. Crkva je bila u upotrebi do Drugog svjetskog rata, nakon čega u Banoštoru nije ostala nijedna katolička porodica koja bi o njoj brinula.

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bila dr Ivana Miškeljin, red. prof.

Slika 1. Crkva Svetog Rudolfa – danas

Građena je na robusnom terenu, uzdignuta od magistralnog puta, u duhu njemačke romanike, sa elementima modernističkih tendencija u sakralnoj arhitekturi tog vremena. Zidana je od opeke i crijepa. Do crkve se dolazi duplim kamenim stepenicama, poslije kojih se nailazi na veliki romanički fronton, postavljen iznad ulaza, na kome se nalazi spomen ploča od bijelog mermera. [1]

2. STUDIJA SLUČAJA

Pretvaranje crkava, manastira i sinagoga u domove, biblioteke, noćne klubove, restorane i tako dalje, nije umanjilo osjećaj poštovanja i njihove veličine. Nekadašnje bogomolje širom svijeta zadržavaju sve svoje originalne arhitektonske elemente koji izazivaju strahopoštovanje, kao što su zasvođeni plafoni, lukovi, oltari i vitraž, dok se prilagođavaju potrebama koje su svakodnevnije.

Vjerski objekti su važan element evropske kulturne baštine. Većina zapadnoevropskih zemalja bori se sa problemom sve većeg broja nekorišćenih crkava, od kojih su većina istorijski objekti visoke istorijske i arhitektonske vrijednosti, ali i kulturne i društvene vrijednosti. Kao rezultat dolazi do stvaranja mnogih atraktivnih projekata adaptacije starih crkava.

Studijom slučaja je analizirano nekoliko primjera koji su doživjeli prenamjenu od sakralnog objekta koji ima veliki kulturno istorijski značaj do prostora različitih namjena koji su prilagođeni sadašnjici. U svim ovim primjerima je veliki dio originalne strukture sačuvan. Adaptivna ponovna upotreba je kreativno i održivo rješenje za očuvanje nasljeđa starih crkvenih objekata kada prestanu da funkcionišu kao bogomolje. Neki od primjera (Slika 2,

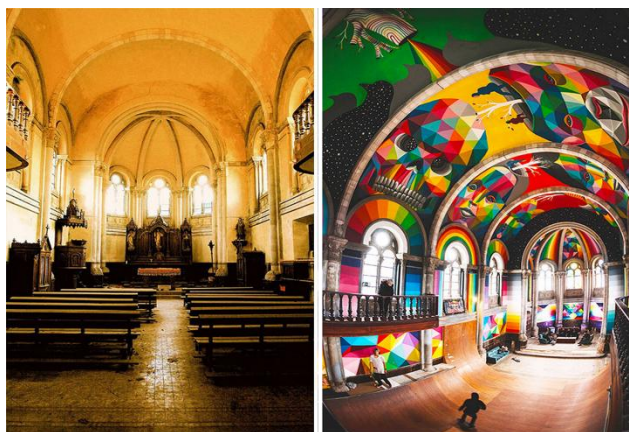
Slika 3 i Slika 4) u vezi sa prenamjenom sakralnog prostora su:

Slika 2. Crkva St. Sebastian, Münster, north Germany – vrtić [5]

Slika 3. Old London church, UK – wellness and spa [3]

Slika 4. Santa Barbara church, Madrid – skejt park [4]

3. ISTORIJA CRKVENOG OBJEKTA I NJEGOVE ODLIKE

Banoštor krasi jedan trag vrijedan poštovanja, ostaci crkve Svetog Rudolfa, kao nasljeđe duhovnosti s početka XX vijeka. Rimokatolička crkva u Banoštoru rađena u neoromaničkom stilu podignuta je između 1911. i 1913. od strane grofa Rudolfa Čoteka.

Crkva Svetog Rudolfa u Banoštoru je jednobrodna bazilika sa jednodijelnim oltarskim prostorom. Apsida je spolja i iznutra kružne osnove. Glavni oltar je posvećen Svetom Rudolfu. Crkva je imala dvovodni krov sa drvenom tavanicom podržane hrastovim gredama. Na pročelju je dominantna neoromanička kamena rozeta koja se nalazi između dvije bifore sa jednostavnim stubovima. Posebnost crkve čini zvonik koji je postavljen u južnom dijelu oltarskog prostora u koji se ulazilo kroz skrivena vrata i hodnik koji je smješten u bočnom dijelu apsida. Unutrašnjost crkve (Slika 5) je prostrana i osvijetljena prirodnim svjetlom koje prolazi kroz vitraže. [2]

Slika 5. Unutrašnjost crkve - jednobrodna bazilika sa jednodijelnim oltarskim prostorom

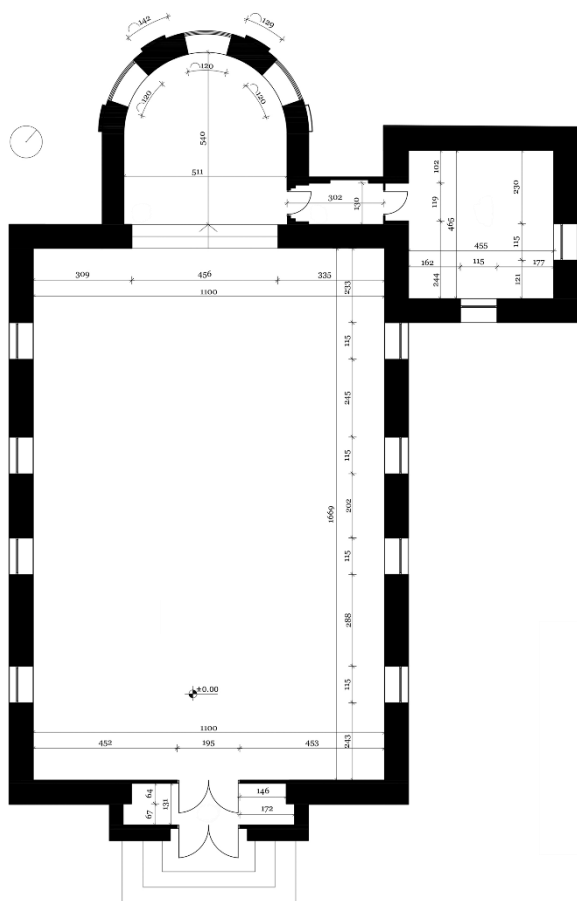
Impozantno okruženje i jedinstvena arhitektura ovog objekta, nametnulo je ideju dati život nekadašnjem sakralnom objektu koji je danas ruševina, i novu namjenu. Tako se prostor nekadašnje crkve pretvara u skrivenu **spa oazu**.

4. PROJEKTANTSKI RAD

Crkva Svetog Rudolfa ima tragove vremena koji joj daju dublji karakter. Umjesto besprekornog sjaja, preferira se osjećaj autentičnosti. Prihvatanje prolaznosti i promjene. Nastojalo se sačuvati prirodna tekstura, stil, veličina i broj otvora za prozore na fasadi omogućavajući ponavljajući ritam otvora da nastavi da identifikuje zgradu kao nekadašnje mjesto. Urađena je minimalna intervencija gdje je fokus stavljen na očuvanje što je moguće više originalne strukture i građevinskog materijala i integrisanje ovih komponenti u generalni dizajn za novu upotrebu.

4.1. Organizacija prostora

Zatečena forma crkve (Slika 6) je zadržana u velikoj mjeri, s tim što je unutar glavnog dijela dodata kubična, jednostavna ali moćna forma u beton obradi. Upravo taj betonski kubus je osmišljen da prkosi prirodi i okruženju, nasuprot crkve u neoromaničkom stilu, sa velikim tornjem i kitnjasto ukrašenim zvonima. Kombinacija promišljenog osvijetljenja i dizajna enterijera treba da podstakne osjećaj bjekstva i olakšanja. Unutrašnjost je osmišljena kako bi stvorila osjećaj tišine i kontemplacije sa minimalističkim dizajnom.

Slika 6. Postojeće stanje crkve

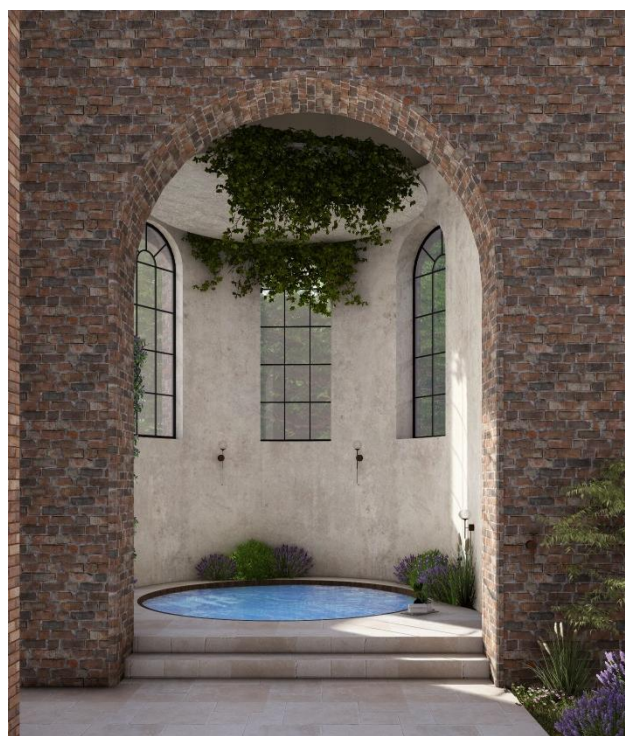
Slika 7. Novoplanirano stanje crkve

Spa oaza je izgrađena na lokaciji gdje prirodni tok energije pruža odmor i osjećaj blagostanja. Ulazni dio čine foaje i recepcija. Foaje i recepcija su spoj različitih prirodnih tekstura, od grubih podnih obloga do nepravilnih zidova od maltera u nijansi zemljane boje. Texture nisu glatke ili polirane. Po izlasku iz svlačionice, korisnik nailazi na centralni dio gdje je smješten prostor za odmor, sa 4 ležaljke, koji ima impozantnu visinu. U lijevom dijelu jednobrodne bazilike smješten je bazen dugačak 10m i širok 2.40m i ujedno je glavna tačka ovog prostora i pruža izolaciju i mir koji otvaraju vrijeme za putovanje između unutrašnjeg života i pejzaža kao spoljnjem svijetu. U produžetku hodnika u dijelu apside (Slika 8) je kružni plitki bazen sa ljekovitom vodom koji prati oblik apside i gdje korisnik ima mogućnost da sjedi i opušta se u direktnom odnosu na vodu, zelenilo kojim je okružen i igrom svijetla i sjenke. U južnom dijelu oltarskog prostora gdje je zvonik, postavljen je tepidarijum.

Jednostavan ali savršeno oblikovan volumen od golog betona spolja, i drveta i kamena iznutra, izlazi iz ruševina i stapa se sa svijetlom i sjenkom kako bi izrazio spokoj i mekoću. Raspored prostora je namjenski dizajniran da podstakne lakšu interakciju i poveže svaki dio prostora bez jasnog razdvajanja. Broj i veličina novopostavljenih otvora prati postojeći ritam otvora, s tim što su novi otvori postavljeni znatno niže, kako bi korisnici imali pogled na zelenilo, korov u unutrašnjem dvorištu crkve koje je postalo njen identitet i opeku kao trag vremena. Sadržaj koji se nalazi unutar spa oaze; dva bazena različitih dimenzija i namjena, tepidarijum i prostor za relaksaciju. (Slika 7) Sadržaj je pažljivo odabran kako bi pružio osjećaj potpune mentalne i fizičke relaksacije.

4.2. Biofilni dizajn u enterijeru

Koncept prostora baziran je na kretanju energije putem tri stvari: voda, sunčeva svjetlost i zelenilo.

Slika 8. Nekadašnja apsida sakralnog objekta

Pristup u projektovanju i dizajniranju ovog prostora je fokusiran na uklapanje u prirodno okruženje i stvaranje ambijenta koji doprinosi ljudskom zdravlju. Uvođenje zelenila (krovno, vertikalno, u enterijeru) kao elementa u procesu dizajniranja svakako jeste bitan element biofilnog dizajna, ali ne i glavni i jedini. Kontekst mjesta u kome ovaj objekat nastaje se ne može primijeniti na neki drugi objekat, a sve zbog veličine i karaktera otvora na fasadi, sjenke, insolacije, materijalizacije fasade, unutrašnjeg rasporeda i oblika prostorija, kao i uređenje okolnog prostora.

4.3. Wabi – Sabi princip

Prostor nije previše ispunjen stvarima, već postoji ravnoteža između praznine i elemenata pridržavajući se principa „manje je više“. Komadi namještaja su minimalni, sa znacima habanja i upotrebe, pokazujući da Wabi - Sabi cijeni protok vremena i ljepotu starosti. (Slika 9) Betonski sto ima istrošenu teksturu koja pokazuje osjećaj istorije i karaktera. Prisutni prirodni elementi, poput sobnih biljaka, igraju suštinsku ulogu u uspostavljanju veze sa prirodom. U enterijeru se težilo korišćenju zemljanih tonova, koji crkvi daju rustičan izgled.

Slika 9. Prijemni pult

Buduća spa oaza pruža tijelu i umu opuštenost u kojima vrijeme ne postoji. Uzimajući vodu kao glavni element i stvarajući atmosferu čiste magije i sofisticiranosti oko nje, oaza je dopunjena pažljivim odabirom materijala, sadržaja i zelenila, sa jedinom svrhom stvaranja apsolutne lakoće i smirenosti; dizajnirana da uravnoteži um i tijelo.

Slika 10. Pogled iz bazena

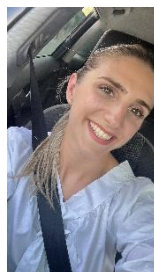
5. ZAKLJUČAK

Vrijeme djeluje kao sila promjene, omekšava ruševine i oblikuje ih u nešto novo. Protok vremena ima transformativni efekat na propadanje sakralnih objekata i pretvara ih u posebno definisanu teritoriju. Zidovi više nisu zidovi a vrata i prozori iščezavaju. Stepene i plafon postaju dio prošlog vremena i sve što nam ostaje je da pokušamo da zamislimo kako je to nekada izgledalo. Ovaj rad nastoji objasniti da obnavljanje istorijskih spomenika kroz njihovo očuvanje, održavanje i adaptivnu ponovnu upotrebu daje veliki doprinos našem kulturnom nasljeđu i više povezanosti sa lokalnim ljudima. Objekat ne treba rušiti nego zbog značaja i položaja popraviti i na taj način ga spasiti od konačnog uništenja.

6. LITERATURA

- [1] <https://izmogugla-pbozin.com/blog/banostor-crkva-svetog-rudolfa/> (pristupljeno u Junu 2024.)
- [2] <https://105.rs/crkva-svetog-rudolfa-u-banostorun> (pristupljeno u junu 2024.)
- [3] <https://www.timeout.com/london/news/the-converted-church-thats-now-londons-most-spellbinding-swimming-pool-100121> (pristupljeno u Junu 2024.)
- [4] <https://www.archpaper.com/2015/12/spanish-church-santa-barbara-becomes-temple-urban-art/> (pristupljeno u Junu 2024.)
- [5] <https://bolles-wilson.com/project/st-sebastian/> (pristupljeno u Junu 2024.)

Kratka biografija:

Andrijana Jovanović rođena je u Podgorici 1998. god. Fakultet tehničkih nauka u Novom Sadu na smjeru Arhitektura i urbanizam upisuje 2016. godine. Diplomski rad odbranila je 2020. godine, a master rad iz oblasti Dizajn enterijera brani 2024.godine.

kontakt: andrijanaj98@gmail.com